

**Salmedin Mesihović, *Iliri – Postanci*.
Sarajevo: Udruženje za proučavanje
i promoviranje ilirskog naslijeđa i
drevnih civilizacija BATHINVS,
2021, 121 str.**

U modernoj bosanskohercegovačkoj historiografiji profesor Salmedin Mesihović je poznat kao naučnik koji se ne libi uhvatiti u koštac sa izrazito teškim pitanjima, pitanjima koja zahtijevaju iscrpnu kritičku analizu izvorne građe, koja su tema raznih polemika i proturječnosti. *Iliri – Postanci* je djelo koje je svoje svjetlo dana ugledalo u Sarajevu 2021. godine. Izdavač ove publikacije je Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih i klasičnih civilizacija *BATHINVS*, koje aktivno djeluje na polju istraživanja antičke prošlosti od 2014. godine. Riječ je o djelu koje se konkretno bazira na rješavanju naučnog problema otkud naziv Iliri, gdje se mogu pronaći prve informacije o takvom nazivu za jednu etničku skupinu, te koliko se zapravo značenje takvog imena kroz prošlost i razna razdoblja mijenjalo.

Predgovor knjige je napisala docentica Filozofskog fakulteta u Sarajevu, Amra Šaćić Beća, koja je u nekoliko stranica teksta napisala ključne postavke i ideje koje je autor rada iznio pred čitaocem. Navodeći da je ovo prvi rad u kome ovaj bosanskohercegovački naučnik [Salmedin Mesihović] otvoreno kritikuje, poststrukturalizam i postprocesualizam, nazivajući te pravce dekonstruktivnim i relativizirajućim metodologijama, autorica predgovora je iznijela činjenice da su u svakom metodološkom pravcu u humanističkim naukama prisutni tragovi savremenih ideologija. Pored toga, navedeni su i ključni problemi kada je u pitanju izuča-

vanje zajednica koje su živjele na području današnjeg Balkana u antičkom periodu, a to je nedostatak izvorne građe. Takva činjenica dovodi do toga da je jako teško, skoro nemoguće, potpuno definisati identitet ilirskih naroda koji su bili konstantno u interakciji sa svojim susjedima, ali i neprijateljima.

Prvo poglavlje u radu nosi naziv *Etnički kompleks i continuum* (11 – 17) gdje autor raspravlja o jako bitnim pojmovima kao što su pleme, narod, nacija, etnička zajednica, rasa. Upravo se ovi pojmovi nalaze u raznim diskusijama i u modernom periodu, međutim autor navodi da još uvijek ne postoji općeprihvaćena definicija šta tačno predstavljaju takvi pojmovi. Dosta toga ovisi i o činjenici da se kroz razna razdoblja, da se u mnogim zemljama, različito definišu pojmovi što dovodi do određenih mimoilaženja u stavovima. Baš kao i autorica predgovora, i profesor Mesihović navodi da je jako puno nepoznatog kada se izučavaju ilirski narodi jer za njih ne postoji mnogo pokazatelja, niti dovoljno izvorne građe, kako bi se mogli donositi određeni krupni zaključci. No, i pored toga, autor pokušava riješiti “problem” navodeći da postoji nekoliko faktora koji se mogu uzeti kao ključni prilikom određivanja etničkog kompleksa.

U svome drugom poglavlju pod nazivom *Prediliri, Protoiliri i Prailiri* (17 – 25) Mesihović je najveći fokus stavio na osvrt i rekonstrukciju dva rada, jedan od njih upravo nosi naziv ovog poglavlja, uglednog akademika Alojza Benca. Osvrćući se na rad spomenutog akademika autor navodi kako su postavljene izrazito jake temeljne metodološke postavke o problematici porijekla etničkog kompleksa i kontinuuma za područje Zapadnog Balkana. Također, navodi kako su njegovi radovi “doživjeli starost” i da su to radovi s kojima se dosegao vrhunac 60-ih i

70-ih godina prošlog stoljeća, dok danas postoje mnoge bolje tehnološke i znanstvene mogućnosti da se oni unaprijede. No, i pored toga, i dalje radovi predstavljaju odlično polazište za bilo kojeg istraživača koji se bavi ovakvom tematikom. Ono što je autor naveo kao ključnu temu ovog poglavlja jeste postojanje konstantnog upitnika nad nazivom Iliri ili nazivima ilirskih naroda.

Kroz nekoliko primjera se objašnjava zašto je nemoguće govoriti o tome da su Rimljani i Heleni bili prvi koji su narode na području Balkana nazivali Ilirima, štaviše, autor potpuno odbacuje jednu takvu ideju. Vođen, prije svega arheološkim nalazima, ističe da nazivi određenih naroda nikako ne mogu biti rimski produkt niti bilo čiji drugi, jer su upravo ti narodi bili ti koji su na određenim spomenicima upisivali svoje identifikacije. Takva otkrića dovoljno govore o postojanju zajedničkih odrednica koji ih definiraju kao pripadnike određene zajednice.

Kadmo, Harmonija i Apijanov "founder effect" (25 – 37) naziv je trećeg poglavlja u kojem Mesihović veliku pažnju pridaje mitografiji i mogućnosti spomena naziva "Iliri" u raznim mitološkim i legendarnim pričama od kojih izdvaja posebno dvije. Ono što je bitno podvući u ovom poglavlju jeste da na osnovu jednog mita, autor pokušava dekonstruisati ilirsko ime, odnosno pružiti mu određenu historijsku bitnost i važnost i samim time otkriti da se naziv *Ilirija* koristio dosta prije nego što su rimski historičari uopšte došli u kontakt sa narodima Balkana. Na taj način autor dodatno pojašnjava postanak Ilira, jednu od tema koju je otvorio u svome radu *Bitka za Ilirik* kada je govorio o Batonu Dezidijatskom i njegovoj povijesti.¹

¹ Salmedin Mesihović, *Bitka za Ilirik*, Udruženje za proučavanje i promoviranje ilirskog naslijeđa i drevnih klasičnih civilizacija *BATHINVS*, Sarajevo, 2018, 183.

U sljedećem poglavlju *Kulturološka staza ilirskih origines* (37 – 49) autor navodi da Iliri, odnosno svi narodi i zajednice koje su antički pisci odredili kao pripadnike određenih ilirskih zajednica, nisu mogli nastati iz ničega. Zbog toga je fokus u ovom poglavlju, prije svega, na razumijevanju povijesti ilirskih naroda kroz arheološke nalaze koji su potvrdili postojanje i prisustvo *homo erectusa*, kasnije i neandertalca, na području ilirskih zemalja. Na taj način se može kazati kako Iliri zapravo predstavljaju najstariju etničku skupinu na području Zapadnog Balkana. Kroz povijesne epohe je dodatno objašnjen kulturološki aspekt koji je zahvatio područje Balkana, a samim time i ilirske narode te kako su se oni prilagodili istom. Kritički se odnosi prema saznanjima do kojih je došao akademik Benac, s tim da navodi, baš kao i u prethodnim poglavljima, da su njegovi stavovi svakako validni i odlično polazište za razumijevanje cijele tematike, ali da su nauka, a zajedno s njom i historija, izrazito napredovali pa se mogu donijeti nešto drugačiji zaključci.

Peto poglavlje nosi naziv *Iliri, Panoni, Iliroro-Panoni* (49 – 71) i baš kao što sam naziv kaže, u ovom poglavlju je cilj autora raspravljanje o ilirsko-panonskom odnosu. Ovaj odnos je dugi niz godina jedna od čestih tema polemika jer postoji dosta drugačijih stavova, stajališta i mišljenja u naučnoj literaturi. Upravo je Mesihović sumirao sve teze koje se pojavljuju kada je ovaj odnos u pitanju te je dodao kako pravu konfuziju predstavlja, pored velikog broja različitih mišljenja i nedostataka činjenica, i to što je dostupan mali broj izvora i njihova fragmenarnost, nedorečenost, kontradiktornost i štureost. Iako je poglavlje napisano većinskim na osnovu podataka iz literarnih vrela, autor navodi da je na osnovu informacija koje su dostupne izu-

zeto teško donijeti eksplicitni zaključak o eventualnim vezama i odnosima između "Ilira" i "Panona". Nejasnoće i nedorečenosti kod antičkih pisaca i materijalnih ostataka predstavljaju problem tokom proučavanja njihovog odnosa, ali autor navodi kako je činjenica da su ova dva etnička kompleksa svakako bili isprepleteni i sudbinski vezani.

Mesihović u svome radu govori kako je starije željezno doba period za koji se sa sigurnošću može reći kako u njemu postoji i djeluje ilirski etnički kompleks. Upravo je to jedna od ključnih ideja kojoj je autor posvetio pažnju u poglavlju *Ilirski etnički kompleks željeznog doba* (71 – 77). Pritom navodeći kako je ilirski etnički kompleks u ovom periodu bio centar izuzetno snažnog kulturnog, etničkog, političkog i društveno gospodarskog razvitka koji se osjetio i u okolnim neilirskim područjima i zajednicama. To je dovelo do usložnjavanja kod lokalnih zajednica "Ilirika" pa se iz toga stvaraju i moćne politije, čija su imena zabilježena u literarnim vrelima.

Sedmo poglavlje nosi naziv *Ilirsko sunce* (77 – 87) te je u njemu objašnjena povezanost između ilirskih zajednica, njihovih govora, toponima, hidronima sa totemskim vezama, odnosno, navodi se kako su totemska vjerovanja imala iznimno veliku ulogu u životu ilirskih zajednica. S obzirom da je poznato kako se ilirsko ime dovodilo u vezi sa zmijom, autor je ponudio drugu alternativu, a to je "sunce" kao jedna od mogućnosti za ilirsko ime. Do tog zaključka je Mesihović došao analizirajući pojedine riječi, prije svega jednu albansku riječ "HYLL" koja u značenju označava zvijezdu ili nebesko tijelo. U skladu sa svim podacima koje je predstavio u ovom poglavlju, autor je zaključio da je potpuno otvorena opcija da se etimološko porijeklo ilirskog imena može tražiti u mnogim stvarima koja imaju zajednička porijekla, a

sunce je svakako jedno od njih. Kult sunca je kod velikog broja ranih ljudskih zajednica bio prisutan, pa je realno za očekivati da je isto bilo i sa ilirskim zajednicama. Iako je iznio ovakve teze i zaključke, Mesihović je prilično siguran da se ilirsko ime zapravo više odnosilo na jednu određenu zajednicu, narod, ali je ono moralo predstavljati određenu jezgru za cijeli kompleks naroda, zajednica koje su imale zajedničke poveznice. Upravo su ti zajednički elementi bili prepoznati, prvo od Grka/Helena, a zatim od Rimljana i zbog toga su ovo područje i narode na njemu nazivali Ilirima.

Posljednje poglavlje nosi jednostavan naziv *YDNA* (87 – 89) u kojem autor piše o nečemu što nije uobičajeno da se pronade na stranicama djela iz oblasti historije, a to su savremena genetička istraživanja povezana sa historijskim faktima. Iako je poglavlje izrazito kratko, činjenica je da je Mesihović "uveo" nešto novo u bosanskohercegovačku historiografiju, a posebno to važi za klasični antički period.

Iako knjiga nije velikog obima to je djelo koje svakako zaslužuje pažnju ne samo historičara koji se bave drevnim civilizacijama ili onima koji istražuju ilirsku prošlost, nego cijele struke. S obzirom na ogroman posao koji je urađen sabiranjem, analiziranjem i percipiranjem, potrebno je kazati kako ovakvo djelo ima iznimno veliki značaj u bosanskohercegovačkoj historiografiji. Pravo je osvježenje na naučnoj sceni, a može biti od koristi i historičarima, studentima, pa čak i ljubiteljima historije, koji žele spoznati određene informacije o svojim dalekim precima, i uvidjeti da li i oni nose određene gene Dezidijata, Japoda, Mezeja, Delmata, Dindara ili nekog drugog ilirskog naroda.

EDIN HUSEINOVIĆ